

ASLAK NORE

Het
kerkhof

van
de *Zee*

Vertaling Rymke Zijlstra

HarperCollins

Voor het papieren boek is papier gebruikt dat onafhankelijk is gecertificeerd door FSC® om verantwoord bosbeheer te waarborgen.
Kijk voor meer informatie op www.harpercollins.co.uk/green.

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam.

Copyright © 2021 H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Oslo
Oorspronkelijke titel: *Havets Kirkegård*
Copyright Nederlandse vertaling: © 2023 HarperCollins Holland
Vertaling: Rymke Zijlstra
Omslagontwerp: Studio Jan de Boer
Omslagbeeld: © Jackie Robinson / Arcangel Images
Foto auteur: © Javad Parsa
Zetwerk: Mat-Zet B.V., Huizen
Druk: ScandBook UAB, Lithuania, met gebruik van 100% groene stroom

ISBN 978 94 027 1128 8
ISBN 978 94 027 6682 0 (e-book)
NUR 302
Eerste druk februari 2023

Deze vertaling is tot stand gekomen met de financiële steun van NORLA.

Originele uitgave verschenen bij H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Oslo.
Uitgegeven door bemiddeling van Winje Agency A/S, Noorwegen.

HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises Limited
* en™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met * zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

www.harpercollins.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Alle in dit verhaal voorkomende personen zijn ontleend aan de fantasie van de schrijver. Elke gelijkenis met bestaande personen berust op toeval.

PROLOOG

Dagens Nyheter, 4 augustus 2006

De arts

Hans Falck redde duizenden mensenlevens. In ruil daarvoor miste hij alle verjaardagen van zijn kinderen.

DOOR JOHN O. BERG

Libanon, september 1982. Een jonge arts loopt met snelle passen door het in duister gehulde vluchtelingenkamp Shatila in Beiroet. In zijn ene hand houdt hij een grote rode eerstehulptas. Op zijn andere arm draagt hij een pasgeboren baby gewikkeld in een deken.

Hans Falck ruikt de lucht van kruitresten en ontlasting, een stank die hem nog vaak in zijn neusgaten zal dringen in de jaren daarna, en die altijd weer de beelden zal oproepen van die nacht in Shatila. Eerder die avond is een militia van christelijke falangisten het kamp binnengedrongen, onder het valse voorwendsel dat ze op zoek zouden zijn naar militante Palestijnen die zich daar zouden schuilhouden. Nu is de afslachting begonnen, en de falangisten sparen niemand. Om hem heen klinken verstrooide stemmen, geschreeuw, schoten.

Een vuurpijl schiet door de lucht en het volgende moment worden de gebouwen verlicht door een onwerkelijk zilvergrijs kleurenfilter. Hans blijft staan. Tussen de hopen met afval, veldrantsoenen en flessen sterkedrank liggen de doden: jonge mannen met afgehakte geslachtsdelen, zwangere vrouwen met opengesneden buiken, kinderen, kleine kinderen. Links van hem, ongeveer twintig meter verderop, ziet hij vanuit zijn ooghoek een groepje mensen. Vrouwen die hun kinderen beschermen, mannen die elkaar stevig vasthouden, allemaal hebben ze kleine schotwonden in hun voorhoofd. Ze zijn van dichtbij geëxecuteerd.

De vuurpijl dooft uit en het licht verdwijnt alsof er een schakelaar wordt omgezet. Bij de zuidelijke uitgang van het kamp ziet hij de contouren van de

lage gebouwen die weggeblazen zijn, achter de fundamenteën staat een ijzeren kordon van militieleden.

Dan hoort hij het zachte, doordringende gehuil van de baby. Hans zoekt dekking achter een vuilnisbak en gaat op zijn knieën zitten, terwijl hij het pasgeboren kind probeert te wiegen.

Kan iemand hem zien? Nee, hij zit verscholen.

Hij moet iets doen, anders zal het kind hem afgenomen worden. Hij trekt de rits van de tas met eerstephulpmiddelen open. Hij haalt de plastic flesjes met zoutwateroplossing en alcohol eruit, samen met een opvouwbare brancard die onderin ligt, die nemen te veel ruimte in, en ook de katheters, stethoscopen en bloeddrukmeters. De spullen hebben scherpe randen die het hoofd van het kind kunnen beschadigen.

In een zijvak zit een fles whisky van het merk Johnnie Walker Black Label. Een geschenk van de Palestijnse leiders die hij heeft ontmoet. Hij weet het, zonder het echt te weten. Nu zijn ze allemaal dood.

Hans opent de fles en steekt zijn vingertop erin. Dan laat hij de baby de whiskygeur inhaleren, voor hij zijn vinger in de kleine mond steekt. De baby zuigt aan de vingertop met de onverklaarbare kracht van een pasgeborene. Het kind jammert zachtjes, dan wordt het stil. Behoedzaam maakt Hans een bed van plaids op de bodem van de tas, voor hij het lichte lijfje erin legt en het bedekt met drukverbanden en gaasjes. Daarna trekt hij de rits weer dicht.

Hans Falck pakt de tas op en begint in de richting van de militieleden te lopen. In die dagen staat Hans al bekend om zijn charme, in de woorden van een collega kan hij 'iedereen verleiden, van de belastingambtenaar tot hoge politici en vrouwen in nikab'. Deze verschrikkelijke avond in 1982 staat dokter Falck voor zijn grootste beproeving. Hij moet een pasgeboren kind een slachtpartij uit zien te krijgen.

Libanon, zomer 2006. Bijna vijftig jaar is er verstreken sinds de bloedbaden in de Palestijnse vluchtelingenkampen de hele wereld schokten. Sindsdien is er veel veranderd, maar een aantal dingen zijn hetzelfde gebleven: het is oorlog in Libanon en Hans Falck heeft nog net zo'n natuurlijke zongebruinde kleur, gladde huid, lichte tred en vervloekte 'jongensachtige' charme als in de zware jaren zeventig, toen de rederszoon uit Bergen gekleed als een gewone arbeider meisjes versierde en beweerde dat hij de rederijen van zijn vader na de revolutie onder dwang zou collectiviseren.

'Maar voor het zover kwam, had de faillissementsrechtbank dat al voor elkaar gekregen,' zegt Falck, en hij geeft een complimentje aan een bekende Palestijnse actrice die zijn kant op komt gelopen in de bar van The May-

flower, het legendarische hotel waar hij gewoonlijk verblijft wanneer hij in Beiroet is.

‘We noemen hem altijd Hans Saqr,’ zegt de jonge Palestijnse vrouw blozend. ‘Dat betekent valk in het Arabisch.’

Uiteraard bestelt Hans twee glazen Johnnie Walker, zonder ijs, terwijl hij zegt dat ‘we die PLO-drank moeten drinken’.

‘Proost,’ gaat hij verder en hij heft zijn kristallen glas. ‘Voor de levenden, voor de doden en voor de onderdrukten.’

Een klasse waarvan niemand zal beweren dat Hans ertoe behoort. Hij komt uit de machtige Falck-familie, die de hele twintigste eeuw een centrale rol heeft gespeeld in de Noorse samenleving als reders, weldoeners en politici. Grootvader ‘Store-Thor’ Falck was een beroemde reder die tijdens de oorlog omkwam bij een scheepsramp met een schip van de Hurtigruten en postuum werd onderscheiden met het Oorlogskruis met zwaard, voor zijn inspanningen om het Noorse verzet langs te kust te organiseren.

Sindsdien is de familie Falck opgesplitst in twee takken. Die in Bergen, waar Hans toe behoort, woont op een buitenplaats in het zuiden van Fana. Kwade tongen hebben altijd beweerd dat de Bergense tak van de familie onrecht is aangedaan toen de familiebezittingen werden verdeeld. Kunnen we in de toekomst een strijd om de erfenis verwachten tussen de Falcken in Oslo en die in Bergen?

‘O nee, ik kan je beloven dat het zover nooit zal komen,’ roept Hans uit. ‘Als communist ben ik principieel tegenstander van het idee erfenis. Niets versterkt ongelijkheid meer dan dat. Bovendien...’ Hij glimlacht. ‘...dat we al onze bezittingen verloren zijn is in ons voordeel. Het is ons geluk. Het probleem van de rijken is dat ze door het leven gaan met de angst dat alles hun een keer afgenomen zal worden. Pas wanneer je alles kwijtgeraakt bent, kun je vrij zijn.’

Hetzelfde kan niet gezegd worden van de andere tak, van het Falck-imperium in Oslo. De oom van Hans heet Olav Falck, is voormalig minister van Defensie en de leider van het prestigieuze SAGA-concern, dat zijn hoofdkwartier op het landgoed Rederhaugen heeft, vlak buiten de hoofdstad. Hij is een bekende maar mediaschuwe man, die naar verluidt goed is voor zo’n tien miljard kronen en een invloed heeft die niet in geld uitgedrukt kan worden.

Proeven we hier iets van het klassieke schisma in de Noorse geschiedenis tussen de ondernemerscultuur langs de kust en de administratieve elite in Oslo?

‘In Bergen zijn we niet zo bezig met de hoofdstad,’ lacht Hans Falck.

‘Om het zo te zeggen: wanneer ik naar het Europese vasteland of het Midden-Oosten vlieg, maak ik nooit een tussenlanding in Oslo, tenzij het absoluut moet.’

Een patriot uit Bergen, een idealistische radicaal, een salonsocialist. Hans Falck kan op veel manieren omschreven worden. Waar het gesprek ook over gaat, hij heeft altijd een goed antwoord en een schalks lachje paraat. Maar volgens degenen die hem kennen, is Hans een Russische matroesjkapop: met elke laag die verwijderd wordt, komt er een nieuwe versie tevoorschijn.

Het halve Midden-Oosten groet hem als ze hem tegenkomen, van hoge politici tot de taxichauffeurs in Hamra Street, maar voor zijn naasten is hij een raadsel. De man met de aanstekelijke lach die door de hele foyer galmt, heeft meer ellende gezien dan welke Noor van zijn generatie ook, maar lijkt er op het eerste gezicht niet door aangedaan. De arts die tot ver buiten medische vakkringen bekend is vanwege het redden van duizenden weerloze mensen in de ergste conflictgebieden van de wereld, is meer dan één keer de verjaardag van zijn kinderen vergeten. De feminist die vooraan loopt in de optocht op 8 maart, heeft zonder zich ervoor te excuseren al zijn vrouwen bedrogen. Maar ook daar heeft Hans Falck een antwoord op: ‘Om Hemingway te citeren: ik houd van communisten wanneer het artsen zijn, maar haat ze wanneer het dominees zijn. Ik ben ook maar een feilbaar mens, net als alle anderen.’

Is er dan niets wat hem van zijn stuk kan brengen?

Jawel.

Het is de vraag of Hans Falck ooit oprecht van iemand anders heeft gehouden dan de onderdrukten van de wereld en zijn eigen spiegelbeeld. Voor het eerst wordt zijn blik onrustig en hij gaat verzitten op de bank. Hij antwoordt niet direct, maar misschien geeft hij daarmee toch een antwoord.

Libanon, september 1982. De alcoholwalm van de soldaten van de militie is op meters afstand te ruiken. Liever dat dan de geur van de dood, denkt Hans. De jonge mannen hebben een wazige blik in hun ogen, zakdoeken over hun neus en richten hun geweerlopen op hem. Achter hem klinken meerdere series schoten, verstrooid geschreeuw, dan stilte.

‘Er is een operatie gaande tegen Palestijnse terroristen,’ zegt een luitenant. ‘Als buitenlander heb je de gelegenheid gehad om het kamp te verlaten voor de operatie begon.’

De falangist steekt een sigaret aan. ‘Dat je niet van die mogelijkheid gebruik hebt gemaakt, duidt erop dat je bij een van de militante groeperingen hoort.’

Een paar van de jongste soldaten, het moeten nog tieners zijn, laden hun geweer en zetten een dreigende stap naar voren.

‘Ik moest assisteren bij een bevalling,’ antwoordt Hans.

‘De baby’s van vandaag zijn de terroristen van morgen,’ zegt de luitenant, alsof hij de woorden uitspuugt. ‘Waar is het kind?’

Hans merkt dat zijn handpalmen zo bezweet zijn dat de tas elk moment uit zijn handen kan glijden. Eén geluidje van het kind, of als ze besluiten de tas te doorzoeken, dan zijn ze allebei dood.

‘Ik weet het niet,’ antwoordt Hans. ‘Het laatste wat ik zag, was dat de kraamkliniek bestormd werd.’

‘Uit welk land kom je?’

‘Noorwegen... Christelijk land... Israël goedgezind... nauwe banden.’

De luitenant maakt een grimas met zijn mond en wisselt een paar woorden met de man naast hem. Dan knikt hij naar Hans. ‘Je kunt gaan.’

Hans slaakt een zucht van opluchting.

‘Nadat we de tas gecontroleerd hebben.’

Wat doet hij nu? Behoedzaam legt Hans de tas op de grond. Trekt de rits voorzichtig open. De militieleden staan over hem heen gebogen. Het gezicht van de baby is verborgen, maar Hans ziet dat de deken een heel klein beetje beweegt, het is de ademhaling van het kind.

Kan iemand anders het zien?

Hans pakt de fles Johnnie Walker uit de tas en houdt hem omhoog voor de luitenant.

‘Jullie hebben de drank harder nodig dan ik,’ zegt hij.

De Libanezen bekijken het etiket. Gelukkig is er niemand die de tas verdacht vindt. De luitenant grist de fles naar zich toe. ‘*Get lost,*’ zegt hij.

De handen van Hans beven zo erg dat het hem niet lukt om de rits weer dicht te doen, hij voelt zich gewichtloos en verdoofd terwijl hij zigzaggend tussen de Libanese falangisten doorloopt, naar de vrijheid, en troost zich met de gedachte dat als de soldaten nu schieten, dan schieten ze op elkaar. Hans Falck rijdt terug naar het hotel, hetzelfde hotel waar hij vijfentwintig jaar later op een donkerbruine chesterfieldbank zit terwijl een schaduw van duisternis over zijn zelfverzekerde gezicht glijdt.

‘Wat is er met het kind gebeurd?’

‘Dat heb ik aan de zorg van anderen toevertrouwd. Ik heb de moeder beloofd dat ik zijn identiteit nooit zou prijsgeven, en dat is een belofte die ik van plan ben om te houden. Maar ik hoop dat het kind een beter leven heeft gekregen dan zij had.’

DEEL 1 | DE KLIF

Een vliegklare valk

Haar grootmoeder had vroeger al voorspeld dat het familiebezit zou vergaan voordat zij dat zelf zou doen. Wat ze daarmee bedoelde – of ze zichzelf onsterfelijk waande of een vloek over haar nakomelingen uitsprak – wist niemand precies. Vera Lind was niet voor niets schrijfster, maar van alle verhalen die ze ooit verteld had, was er geen enkel verhaal dat Sasha meer angst aanjoeg.

Eigenlijk was haar doopnaam Alexandra Falck. Het was grootmoeder die erop gestaan had haar Sasha te noemen, of Sashenka – kleine Sasha – toen ze nog een meisje was, naar de Russische overgrootvader van wie niemand ooit een foto had gezien.

Geplaagd door slapeloosheid was ze vroeg opgestaan en had een marineblauwe coltrui en een tweedblazer aangetrokken. Bij onplezierige taken was het belangrijk dat je formeel gekleed ging. De vorige dag had ze ontdekt dat een van de promotiestudenten die aangesteld waren bij het archief waar ze de leiding over had de bestanden van de stichting met de jaarverslagen van 1970 had bekeken. Dat was een overtreding van de schriftelijke geheimhoudingsverklaring die hij ondertekend had, en het breken van een belofte was niet iets wat ze licht opvatte.

Dat de promotiestudent had rondgeneusd was vervelend genoeg, maar vooral was het een teken. Ze kon het voelen, als de stroming in de lucht wanneer het ene seizoen het andere verving: verhalen die lange tijd verborgen waren geweest, stonden op het punt om naar de oppervlakte te komen.

Wat had grootmoeder bedoeld, toen ze zei dat de waarheid en de loyaliteit aan de familie met elkaar in conflict waren?

Sasha draaide de deur van de verlaten portierswoning waar ze met haar gezin woonde op slot. De meisjes waren met een bevriend stel mee naar hun vakantiehuisje. Mads was op zakenreis in Azië. Al vroeg in hun huwelijk had hij erop gezinspeeld dat het misschien een beetje benauwd was om op een landgoed te wonen waar zowel het hoofdkwartier van het familiebedrijf als meerdere leden van die familie gehuisvest waren. Sasha was woedend geworden, op de manier wanneer je op een onmiskenbare waarheid wordt gewezen over iemand van wie je houdt.

Van verhuizen was geen sprake.

Rederhaugen lag een kort boottochtje ten westen van de hoofdstad. Nu liep Sasha verder over de oprijlaan met de esdoorns in de richting van de keerplaats. In één nacht was het landschap ingekleurd met de bleke waas van de vorst. Een ijskoude windvlaag streek over haar gezicht en blies dwars door haar jas. Tegen haar wil huiverde ze.

Ook al woonde ze hier al haar hele leven, ze werd nog steeds regelmatig overvallen door een gevoel van toewijding en liefde voor deze plek. Dit was haar wereld. Het landgoed en de familie waren één, een verlengstuk van haarzelf, de glooiende rotsen aan de westkant waar ze als kind ging zwemmen, de steigers en de boothuizen op de zuidelijke punt, de mooie, vlakke gazons, die in de zomer smaragdgroen kleurden en overgingen in het dichte, gonzende naaldbos dat eindigde bij een loodrechte afgrond aan de oostkant, waar de schrijfhut van Vera stond.

Vanaf de droogstaande fontein op de keerplaats volgde ze een grindpad omhoog naar een hagelwit stenen gebouw van drie verdiepingen, dat op een met gras begroeide heuvel boven het landgoed uittorende. Het was rijkelijk versierd met zuilengangen, erkers, smeedijzeren balkons en een ronde kas-teeltoren met schietgaten in de top.

Van nature was ze conservatief ingesteld. Veranderingen vervulden haar met angst en weerzin. Tijdens een ruzie had Mads eens opgemerkt dat een persoon met haar achtergrond – ooit zouden Sasha en haar broer en zus de mooiste buitenplaats in privébezit van het land, een miljardenconcern en een humanitaire organisatie erven – weinig te winnen had bij revolutionaire veranderingen. Dat was zo, maar haar behoudzucht ging dieper: als het er echt op aankwam, telde alleen haar familie.

Voor Sasha ging de loyaliteit aan hen voor alles, en wanneer de krachtigste persoonlijkheden een conflict hadden – haar grootmoeder en haar dominerende vader hadden bijvoorbeeld een halve eeuw op hetzelfde landgoed gewoond zonder echt met elkaar te praten – was het haar taak om het evenwicht tussen de twee uitersten weer te vinden.

Aan de achterkant van het gebouw ging ze naar binnen. Daarvandaan liep ze de bibliotheek in, waar haar kantoor zich bevond. In haar postvak lag een ansichtkaart met het logo van Hotel Finse 1222 erop: *Vergeet onze tocht over de Hardangerjøkulen niet. Houd van je. M.*

Dit soort kleine verrassingen waren typisch Mads. Dat hij nota bene een kaart van Finse had gevonden en de moeite had genomen die voor hij op reis ging te versturen, vervulde haar met tederheid. Toen ze jonger was, zou ze het ongetwijfeld cynisch hebben afgedaan als een poging om indruk op haar te maken. Nu was ze ervan overtuigd dat het liefde was.

Ze ging in de bruine Eames-stoel zitten.

Als museumdirecteur van de SAGA-stichting had ze de verantwoordelijkheid over het personeel, zowel over de vaste medewerkers als de aan de stichting verbonden promotiestudenten. Ze opende haar agenda. *Afspraak: 8.00-8.10 uur.* Sasha keek op de klok. Nog een kwartier. Ze zag ertegen op.

Het afgelopen jaar had ze leiding gegeven aan de voorbereidingen voor een ambitieus samenwerkingsproject met het Duitse Bundesarchiv-Militärarchiv in Freiburg. Wanneer ze met buitenstaanders over het project sprak, gebeurde het niet zelden dat hun blik afdwaalde. Archieven waren niet sexy, maar dat kon Sasha niets schelen. Voor haar was het de geschiedenis zelf die zichtbaar werd in de brieven en korte telegrammen. Het was een klus die haar perfect paste. Grootmoeder beweerde weliswaar altijd dat het vak geschiedenis net zo weinig objectief was als een roman, maar dat was slechts een van haar vele overdrijvingen.

De samenwerking met de Duitse archieven bestond uit het verzamelen van informatie over de vele honderdduizenden Duitse soldaten die tijdens de oorlog op Noorse bodem gestationeerd waren. In het elektronische systeem konden verwanten, historici en anderen zoeken op naam of identificatienummers en dergelijke en toegang krijgen tot de informatie die bekend was. De logistieke uitdagingen waren groot, maar haar vader had nu eenmaal het ambitieuze idee opgevat om de stichting meer bekendheid te geven in Duitsland.

Er werd op de deur geklopt, en even later nog een keer, maar pas op het moment dat haar eigen klok acht uur sloeg, gaf ze antwoord.

‘Ja?’

Promotiestudent Sindre Tollefsen stapte voorzichtig naar binnen. Zijn kleren waren versleten, de inhammen in zijn haar waren aan weerskanten van zijn hoofd omhooggekropen tot ze elkaar ontmoetten en een warrig bosje haar omsloten. Hij bestudeerde haar met een milde, enigszins ontwijkende blik. Hij zou van haar leeftijd kunnen zijn.

‘Ga zitten,’ zei ze, en hij deed wat ze vroeg. Ze dacht aan al die mensen die haar vader oneervol ontslagen moest hebben.

Hoe kreeg hij dat voor elkaar, terwijl het voor haar zo ongemakkelijk voelde?

‘Zoals je weet,’ zei ze onzeker en ze schraapte haar keel, ‘heeft de SAGA-stichting al lange tijd een samenwerking met de universiteit, waardoor promovendi de mogelijkheid hebben om onze archieven te gebruiken tijdens hun onderzoek. Een samenwerking die gebaseerd is op wederzijds vertrouwen. Je hebt belangrijke bijdragen geleverd aan het onderzoek naar de geschiedenis

van de oorlog en een grote rol gespeeld in het project met de Duitsers.’

Hij slikte, zijn spitse adamsappel bewoog in zijn hals. Sasha was enthousiast geweest over Tolfezens promotieonderzoek. Hij onderzocht de geschiedenis van de antinazistische verzetsbeweging binnen de strijdkrachten van het Derde Rijk op Noorse bodem. Het was een volstrekt onbekend verhaal dat zich afspeelde rond twee Duitse onderofficieren, die aan het eind van de oorlog in Kristiansand geëxecuteerd waren. Het project zou het hele onderzoeksfront kunnen gaan verschuiven.

‘Maar een nadrukkelijke voorwaarde,’ ging Sasha verder, ‘die jij ook ondertekend hebt toen je toegang tot onze archieven kreeg, is de geheimhoudingsplicht, zowel wat betreft de Duitse soldaten als kwesties die met SAGA en familiale aangelegenheden te maken hebben.’

Pas nu leek het alsof de student de ernst van de situatie doorhad. ‘Hoe weet je...’

‘Op onze interne veiligheidsprocedures kan ik verder niet ingaan,’ antwoordde ze.

In werkelijkheid was het een programma dat het hoofd van de beveiliging op Rederhaugen had gemaakt naar een model van het dossiersysteem dat in de gezondheidszorg werd gebruikt. Daarmee kon je zien wie zich in de archieven bevond, en waar. De vorige dag, na het ongemakkelijke gesprek met Vera, had Sasha een aantal gedigitaliseerde documenten bekeken en in de logs had ze de gebruikersnaam van de student zien staan. Ze hield er niet van dat iemand zo dicht bij haar familie kwam. Daarin leken zij en haar vader op elkaar.

‘Je hebt de bestuursverslagen van SAGA van 1969 en 1970 bekeken,’ zei ze. ‘Dat is interne informatie, en helemaal niet relevant voor jouw onderzoek, laat staan voor het grote publiek.’

‘Niet relevant voor het grote publiek!’ Nu verhief de student zijn stem.

‘Precies,’ zei Sasha. ‘Zoals je misschien wel weet, is onze familie zeer terughoudend wat de omgang met de pers betreft. Je hebt nog nooit een lifestyle-reportage of iets dergelijks over ons gezien, en dat zal ook nooit gebeuren. Loyaliteit en discretie zijn onze belangrijkste kenmerken.’

Ze tikte met een balpen op het leren tafelblad van haar bureau.

‘Hoe dan ook, je hebt ons vertrouwen beschaamd, en daarom verlies je je plek en de toegang tot de archieven met onmiddellijke ingang.’

Zijn onderlip trilde. ‘Ontsla je me?’

Ze knikte. ‘Het spijt me.’

In tegenstelling tot wat ze had verwacht, stond hij niet op, maar bleef sprakeloos zitten, met een verwrongen glimlach.

‘Weet je waarom ik die twee jaarrapporten heb gelezen?’

‘Nee, en dat interesseert me ook niet.’

‘Omdat het leven van Vera Lind ook van belang is voor het onderwerp van mijn onderzoek. Het leugenachtige verhaal dat jullie altijd over jullie familie hebben verteld.’

Ze haalde diep adem en weerstond de verleiding om op dezelfde manier te antwoorden. ‘Onze tijd is om,’ zei ze kortaf en ze knikte naar de deur.

De student stond op en liep naar de deur, maar in de deuropening bleef hij staan en draaide zich om. ‘Ik dacht dat je misschien niet was zoals de rest, Sasha Falck. Maar je bent minstens net zo laf. Of, indien mogelijk, nog erger. Ik wil niet voor een stichting werken die de waarheid als motto heeft, maar het tegenovergestelde uitdraagt. Vraag je grootmoeder wat er in 1970 echt is gebeurd binnen de SAGA-stichting.’

De deur sloeg achter hem dicht.

*

Sasha bleef zitten en staaarde naar het plafond. Vera, alweer. Waarheid en loyaliteit? 1970? In lijn met haar aard – zorgzaam en tactvol naar haar mening, zichzelf wegcijferend en conflictvermijdend volgens haar broer en zus – bracht ze haar grootmoeder wekelijks een bezoekje in haar schrijfhut op de Klif.

Ze was er de vorige dag nog geweest.

Zoals altijd had Sasha wat lekkers van de banketbakker meegenomen, en zoals altijd bood haar grootmoeder haar een glas rode wijn en een sigaret aan, terwijl Sasha een hoofdstuk voorlas uit een van Vera’s lievelingsromans. Tot zover was alles hetzelfde als anders, maar daarna had hun gesprek een nieuwe wending genomen.

‘De familie zal later dit jaar stilstaan bij de vijfenzeventigste herdenking van de scheepsramp,’ had Sasha voorzichtig gezegd. ‘We hebben een schip van Hurtigruten afgehuurd en varen naar de plek waar het gebeurde.’

Haar grootmoeder draaide zich langzaam naar haar om. ‘Ik heb nog een sigaret nodig, Sashenka.’

‘Ik denk dat het goed voor je zou zijn om mee te gaan,’ vervolgde Sasha. ‘En misschien kun je ook vertellen wat er precies gebeurd is.’

‘Erover vertellen?’

‘Je hebt nog nooit iets verteld.’

Het was een typerend kenmerk van haar grootmoeders generatie dat er niet over trauma’s werd gepraat. Bij het ongeluk was haar man om het leven gekomen, en haar pasgeboren zoon bijna.

‘Het zal vast goed voor mij zijn,’ zei Vera. ‘Maar ik ben er niet zo zeker van dat jullie willen horen wat ik te vertellen heb.’

‘Natuurlijk willen we dat. De oorlog is al lang geleden, we kunnen de waarheid aan.’

Grootmoeder had haar een hele poos onderzoekend door de rook heen aangekeken. ‘Wij,’ zei ze en ze schudde haar hoofd. ‘Je bent altijd loyaal aan de familie geweest, Sashenka. Dat is mooi. Maar soms zijn loyaliteit en het zoeken naar de waarheid elkaars tegenpolen. Ik zet geen voet op een Hur-tigruten-schip, dat staat vast. Wil je horen wat ik te vertellen heb?’

Sasha had geknikt.

‘In dat geval moet je erop voorbereid zijn dat alles in elkaar kan storten.’
‘Dan heb ik ook nog een sigaret nodig.’

Vera had niets meer gezegd, maar toen Sasha weg wilde gaan, had haar grootmoeder haar gevraagd een taxi te bestellen en haar door het bos naar de keerplaats te begeleiden.

‘Maar je gaat nooit meer uit, oma,’ had ze gezegd.

‘En nu doe ik dat toch, lieve Sashenka,’ zei haar grootmoeder met een verbitterde stem. ‘En ik sta verdomme niet onder toezicht!’

Ze had moeten slikken, want ze was niet gewend op zo’n manier door Vera op haar plek te worden gezet. Het had haar achtervolgd toen ze door het bos liep, en daarna de rest van dag.

Waar Vera na hun gesprek van gisteren heen was gegaan wist ze nog steeds niet, maar het werd tijd om dat uit te zoeken.

Buiten bij de achterdeur stond waakhond Jazz. Toen hij Sasha zag, ging hij op zijn achterpoten tegen haar aan staan.

‘Wat is er?’ mompelde ze en ze krabde hem achter zijn oren. De hond blafte ongeduldig. Jazz was een Mechelse herder, met een lange zwartge-maskerde snuit en de koffiebruine kleur van een Duitse herder, maar korter in de vacht, lichter van gewicht en met een rechtere rug dan zijn Duitse verwanten. Jazz was lief als een puppy en moedig als een wolf. Hij kon overal in getraind worden. Jazz klom in bomen als een kat. Wanneer presidenten werden beschermd en terroristen gevangengenomen, liep er altijd een Mechelse herder voorop.

Sasha ging op een draffe achter de hond aan de wildernis in. Ze kende elke wortel en elke steen, de geografie van het hele terrein zat in haar lichaam opgeslagen: eerst een donker, zacht pad van dennenaalden door een stuk sparrenbos, omhoog over een kale rots die glad werd wanneer het regende, daarna over een aantal blootliggende boomwortels, rond een meertje vol met waterlelies en tussen twee hoge rotswanden door die samen

een kloof vormden. Toen ze kinderen waren, was het hun vanzelfsprekend verboden om in het Duivelsbos te komen.

Plotseling opende het landschap zich en de begroeiing eindigde abrupt in een steile, natuurlijk gevormde borstwering, met de blokhut van haar grootmoeder een paar meter links daarvan.

Ze voelde een kleine windvlaag en voelde hoe de hoogte haar even de adem benam. Jazz sprong de platte stenen van het stoepje op, ging tegen de voordeur op staan en begon te blaffen.

Sasha klopte voorzichtig met het hoefijzer op de deur.

Geen antwoord.

‘Oma?’

Ze opende de deur, die zachtjes kraakte.

‘Vera, ben je hier?’

Een bedompte lucht sloeg haar tegemoet. Sasha wierp een blik op de overvolle boekenplanken zonder naar de rugtitels te kijken. De parketvloer golfde lichtjes toen ze naar de slaapkamer liep. Ze opende de deur. Het bed was opgemaakt, een witte kanten spreij over het dekbed. Aan de muur hing een foto van haar grootmoeder samen met haar vader toen hij nog een baby was, op de Hurtigruten. Die ontroerde haar altijd, gaf haar een gevoel dat de wereld en de tijd met elkaar in verbinding stonden.

Toen ze jonger was, gebeurde het weleens dat oude mensen begonnen te huilen als ze haar zagen, zo erg leek ze op haar grootmoeder. Zelf zag ze het ook. Haar bovenlip hing een klein beetje naar beneden bij de mondhoeken, dat gaf hun beiden een natuurlijk melancholisch, aristocratisch trekje dat door velen opgevat werd als arrogantie. Haar zuivere roomwitte huid vormde een contrast met haar mahoniebruine haar dat een rode gloed had, net als dat van haar grootmoeder. Hun ogen waren ook hetzelfde, omlijst door scherpe jukbeenderen en dikke, donkere wenkbrauwen die in een sierlijke boog vanaf de neuswortel liepen. Daartussen lichtten twee azuurblauwe irissen op. Ze was begin dertig, ‘de leeftijd dat vrouwen op hun allermooi zijn’, om dokter Hans Falck te citeren. Je kon zeggen wat je wilde over de verleider en macho uit Bergen, maar hier wist hij het nodige van.

Behoedzaam deed ze de deur van de slaapkamer dicht en liep naar het keukenblok. Alles was opgeruimd en afgewassen. In de koelkast lagen de boodschappen die ze de dag ervoor zelf gekocht had. Sasha opende een kastje boven het aanrecht.

Ze wilde het net weer dichtdoen, toen haar opviel hoe het licht door een rij wijnglazen op de bovenste plank viel. Drie ervan waren beslagen. Sasha pakte er een en voelde eraan met haar vingertop. Er zaten nog wat druppels

op het glas en de rand was vochtig, alsof ze net afgespoeld waren. Jazz jankte en drukte zijn sterke nek tegen haar heup.

Ze liep naar buiten. De hond draafde in de richting van de Klif, voor hij plotseling afremde en met zijn snuit naar beneden een halve stap naar voren deed, alsof hij iets opmerkte.

Omdat de Klif een overhangend stuk had, dat deels was begroeid met jeneverstruiken en jonge boompjes, was het lastig om goed te zien wat zich daarbeneden bevond. Ongeveer tien meter onder haar lag een kleine, uitstekende scheer, verbonden met het land via een smalle strook van zand, keien en riet, waardoor je er bij laag water droogvoets kon lopen, en die het water naar een ondiepe baai leidde, vol met schelpen, zeewier en slik.

Sasha strekte zich uit om over de rand te kijken. Ging op haar hurken zitten, met haar armen rond de nek van Jazz. De laagstaande zon brandde in haar ogen, ze liet zich op haar knieën zakken, tastte met haar handen over de ruwe rotsbodem, de dennennaalden prikten in haar handpalmen, terwijl lichte rimpelingen in het water zichtbaar werden.

Grootmoeder lag met haar hoofd naar beneden, haar lichaam zachtjes wiegend op het wateroppervlak, als een boei, als een achtergelaten stuk speelgoed dat in het water dobberde, met doorweekte kleren, donkerder van toon. Een lage zonnestraal viel over haar gestalte en liet het water glinsteren. Ze was omringd door een boeket van rode kwallen. *Draugarspuug*, zoals grootmoeder ze had genoemd, naar de mythische zeegeesten. Ze droeg een groene bodywarmer met het wapenschild van SAGA op de rug, een vliegklare valk met het familiemotto eronder, en door het onrustige wateroppervlak was het net of de uitgeslagen vleugels zich bewogen.